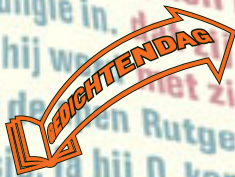

LESSUGGESTIES VOOR HET BASISONDERWIJS 2004

Gedichtendag

**Behoud
de Begeerte**

Een GedichtenVijfdaagse

Herhaling is een van de beste didactische instrumenten – iedere leerkracht zal dit beamen. En daarom stellen we u in deze serie lessuggesties ter gelegenheid van Gedichtendag 2004 niet één Gedichtendag voor, maar vijf Gedichtendagen. Een GedichtenVijfdaagse: vijf ochtenden beginnen met poëzie, uitmondt in een spannende finale op de enige officieel erkende Gedichtendag, donderdag 29 januari 2004.

Benodigdheden? Deze lesbrief en wat kopieën ervan, een paar grote vellen, een viltstift en uw eigen inzet. En dat niet meer dan 15 minuten per dag.

Poëzie-onderwijs is vooral het samen lezen van gedichten. Het serieus bespreken van de inhoud, van de diverse regels, het laten horen van ritme en rijm, het nadenken over wat er allemaal verborgen zit achter een aantal nauwkeurig na elkaar geplaatste woorden.

Het lezen en beschouwen van een gedicht vraagt tijd. Vandaar dat we in deze GedichtenVijfdaagse voorstellen om in vijf aan Gedichtendag voorafgaande dagen steeds één gedicht te bekijken. Hieronder vindt u een aantal suggesties voor dat poëziekwartiertje aan het begin van de dag.

Suggesties voor het lezen van poëzie met kinderen

- Kopieer uit deze lesbrief het gedicht dat u gekozen hebt voor elk kind, en/of schrijf het op het bord. Als u het op een groot vel schrijft, kunnen alle gedichten op de vijfde dag naast elkaar getoond worden.
- Lees het gedicht samen met de kinderen in stilte en lees het daarna voor.
- Laat een aantal kinderen het gedicht hardop lezen.
- Wat is het belangrijkste woord van het gedicht, welk woord zou het minst van alle woorden wegge laten kunnen worden?
- Wat vertelt de titel?
- Welke beeldspraak wordt er gebruikt?
- Welke stemming hoort bij het gedicht?
- Vraag wat de mooiste regel is, en vervolg met: waarom vind je dat? Geef ook uw eigen mening.
- Welke regel is de zwakste? Of welke regel begrijp je het minst?
- Behandel, voor zover nog niet aan de orde gekomen, de vragen die in deze lesbrief bij elk gedicht zijn opgesteld.
- Vertel de kinderen dat er aan het einde van de GedichtenVijfdaagse gezocht wordt naar wat zij het mooiste gedicht vinden. Benadruk dat ze hun eigen keus moeten maken, niet die van hun vrienden.

Maar wat doet u dan op Gedichtendag zelf? Dan volgt de finale. Alle voorgaande gedichten worden nog eens bekeken en gelezen. Vervolgens schrijven alle kinderen een Top Drie op een blaadje. Dit doen ze voor zichzelf en zonder overleg, want poëzie is een individuele zaak. Uiteraard maakt u ook uw eigen Top Drie. Zo geeft u aan dat het lezen van poëzie tevens een gelijkwaardige ontmoeting is: van jong en oud, van leerkracht en kinderen.

U kunt een aantal kinderen vragen hun Top Drie toe te lichten.

Ten slotte organiseert u de spannende afronding. Laat iedereen de punten die ze aan de gedichten hebben toegekend oplezen: 3 voor het hoogstgeplaatste, 2 voor het tweede en 1 voor het gedicht op plaats drie. U houdt op het bord de score bij – het gedicht dat wint wordt het Gedichtendaggedicht 2004 van uw klas! Het werken met een uitgebreide bespreking en het geven van punten zorgt ervoor dat de gedichten écht

door elk kind gelezen en gewogen worden. Het aardigst is het natuurlijk, als er in een andere groep van uw school ook een GedichtenVijfdaagse gehouden wordt. Wint hetzelfde gedicht?

Thema

Het thema van Gedichtendag 2004 is Helden en Heldendichten. In de voor deze lesbrief gekozen gedichten staat dat thema soms meer, soms minder centraal. Een held kan een popidool zijn, een beroemd acteur of een literaire figuur als Harry Potter, maar evengoed een vader of een moeder, iemand die je op straat ziet, je oma, een voetbalteam...

Bloemlezingen met poëzie voor kinderen

Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is. Querido, Amsterdam, 2000 (hernieuwde uitgave).

Samenstelling: Bianca Stigter en Tine van Buul.

Ik geef je niet voor een kaperschip Met tweehonderd witte zeilen. Querido, Amsterdam, 1993. Samenstelling: Bianca Stigter en Tine van Buul.

Opa, hou jij het nog vol? Averbode/DiVers, Averbode/Amsterdam, 2003. Samenstelling: Johanna Kruit.

De dichter is een tovenaars. 175 Gedichten voor kinderen. Averbode, Kampen, 2001. Samenstelling: Jan Van Coillie.

Met gekleurde billen zou het gelukkiger leven zijn. Altiora, Averbode, 1996. Samenstelling: Jan Van Coillie.

Van verre

Mama, ik zie je zo vaak
in mijn dromen.

Ik zie je heel groot
op de horizon staan.

Je gezicht is zo hoog
en zo lief als de maan.

Ik zie je van verre
al komen.

Mama, je springt
over zeeën en landen
– hoe kom je zo groot?
Zoals je daar gaat
lijkt het net
of je over een atlas schaatst.
Met je zeeroverschip
in je handen.

Mama, je zoekt me,
je roept me – steeds harder!
En ik roep jouw naam,
maar mijn stem is te zwak.
Je doet nog één stap...
Ik zie je zool... en je hak...
en dan wordt alles zwart
en nóg zwarter.

Lieve jongen, waar je nu bent
is het beter dat je blijft;
beter dat je niet naar mij komt;
het is beter dat ik schrijf.
Schrijf maar niet terug, mijn lieverd,
ik weet zelf niet waar ik woon.
Eenmaal, hoop ik, snap je waarom
ik er toen niet was, mijn zoon.

Papa zei, je was
met die zeerover mee
en toen woonde je
in mijn gedachten.
Ik kon toen niet mee,
ik was toen pas twee,
maar ik telde mijn nachten,
de tijd werd een zee
– ik voer en ik vaar en
ik zeil nu al jaren,
ik ben nu al elf.

Blijf je wachten?

Sjoerd Kuypers is vooral bekend van zijn, vaak bekroonde, kinder- en jeugdboeken: *Het zakmes*, de serie over Robin en *De rode zwaan*. Daarnaast schreef hij televisieseries. Zijn liedjes en gedichten zijn onlangs gebundeld in *Fanfare*.

- ★ Dit is een lang, verhalend gedicht. Aan de hand van antwoorden op de volgende vragen kan een beeld gegeven worden van het verhaal achter de zinnen:
 - Wie is de hoofdpersoon?
 - Hoe oud is de jongen die hier spreekt?
 - Wat is er met zijn moeder gebeurd?
 - Wat gebeurt er in de derde strofe? Hoe voelt de jongen zich daar?
 - Waarom staat de vierde strofe cursief? Hoort de jongen dit echt, of zou hij het dromen?
 - Wie is de 'zeerover' uit de laatste strofe?
 - Hoe oud was de jongen toen zijn moeder verdween?
 - Wat is er in de jaren nadat de moeder verdwenen was met de jongen gebeurd?
- ★ De moeder van de jongen uit het gedicht is een heldin geworden. Hoe is ze dat geworden? Vind jij ook dat ze een heldin is? Of juist niet?
- ★ In de laatste strofe staat: 'de tijd werd een zee'. Kun je je voorstellen dat de dichter de tijd met een zee vergelijkt? Denk ook aan de uitdrukking 'een zee van tijd'. Zou de jongen uit het gedicht de tijd als snel of als langzaam ervaren? Hoe weet je dat?
- ★ Naar aanleiding van het vergelijken van de tijd met een zee worden er in dit gedicht veel zee-beelden gebruikt. Kan de klas ze allemaal achterhalen?
- ★ De laatste regel geeft een nieuwe wending aan het gedicht. Waarom is dit zo'n sterke eindregel?

Beroemd

Hoe word je beroemd?
Je koopt een pet en een pluim.
De pet zet je op
en de pluim hang je
aan een bal.

Koord aan de bal
en via een katrol
naar je hand.

O ja, je koopt ook nog
een bootjescarrousel.

Je laat kinderen in de bootjes
rondraaien en jij trekt
aan het koord, op en neer.
Je laat de bal dansen en de pluim,
en de kinderen gillen en gieren
altijd en eeuwig.

Wie de pluim lostrekt
mag nog een keer in de boot.

Dat doe je achtenveertig jaar.
En dan ga je dood.
Dan komt je foto in de krant.

Remco Ekkers schreef al weer heel wat jaren geleden zijn eerste bundel voor kinderen, *Haringen in sneeuw*. Hij ontving daarvoor een Zilveren Griffel. Sindsdien is hij blijven schrijven voor kinderen en volwassenen. *Hoe word je beroemd?* is zijn meest recente boek.

- ★ **Dit is een gedicht als een gebruiksaanwijzing. Gebruiksaanwijzingen geven vaak in stappen weer hoe je iets in elkaar zet, hoe een bepaald apparaat werkt, et cetera. In hoeveel stappen wordt hier opgeschreven hoe je beroemd wordt? Kunnen de kinderen ze tellen en afzonderlijk opnoemen?**
- ★ **Hoe zou de bootjescarrousel van deze man eruit gezien hebben? Kunnen de kinderen hem omschrijven? En: hoe zag die pet er nou precies uit? Wie kan hem tekenen?**
- ★ **De man over wie dit gedicht gaat heeft echt bestaan. Ekkers schreef het gedicht naar aanleiding van een krantenartikel. Kunnen de kinderen namen verzinnen voor deze man?**
- ★ **Zou de man in dit gedicht een held zijn? Voor wie? En zou hij echt beroemd geworden zijn? Wordt het gedicht grappiger als je bedenkt dat de hoofdpersoon niet wereldwijd beroemd is?**
- ★ **Hoe word je nog meer beroemd? Wat is beroemdheid? Hoeveel mensen moeten je naam dan kennen? Wie zijn er echt beroemd? Laat de kinderen hun eigen 'Hoe word je beroemd'-gedicht schrijven, met een echte beroemdheid in gedachten.**

Voetbal

Een wedstrijd tussen een elftal
blinden en elf gewone gestoorden.
Met muziek uit een bal.
De wedstrijd gaat door op een gitzwart veld
nacht.

Het is schitterend om naar te luisteren.
Kijkers zijn er niet.
Bijna altijd winnen de blinden.
Tenzij het muziekje vals speelt.

Buitenspeldiscussies en kopspel
zijn het mooist om te horen.

Daniel Billiet is een van de bekendste Vlaamse jeugddichters. Hij heeft veel gereisd en zijn gedichten zijn vaak beïnvloed door wat hij op zijn reizen zag.

- ★ Daniel Billiet heeft deze voetbalwedstrijd echt meegemaakt. Maar wat een vreemde wedstrijd... Wie speelt er tegen wie? Wat bedoelt de dichter met 'gewone gestoorden'? Waarom zou hij dat zo zeggen? Waarom zit er muziek in de bal? Wat voor muziek zou dat geweest zijn? Zijn deze voetballers helden?
- ★ Het is duidelijk: in een wedstrijd zoals die uit het gedicht zijn de zintuigen omgekeerd. Wat bij een normale wedstrijd 'kijken' is, wordt hier 'luisteren'. Op hoeveel plekken in het gedicht wordt daar een voorbeeld van gegeven? Welke voorbeelden zijn dat?
- ★ Bespreek met de kinderen de reden dat het ene woordje 'nacht' op een aparte regel staat. Waarom zou de dichter dat hebben gedaan?
NB 'De wedstrijd gaat door...' is een Vlaamse uitdrukking en betekent: 'De wedstrijd wordt gespeeld...'
- ★ 'Tenzij het muzikje vals speelt.' Vals spelen wordt hier in een dubbele betekenis gebruikt. Zien de kinderen dat?
- ★ 'Buitenspeldiscussies en kopspel / zijn het mooist om te horen.' Hoe zouden die discussies en dat spel dan geklonken hebben?
- ★ Er zijn nogal wat kinderen die het leuk vinden om het commentaar van een voetbalverslaggever na te spelen. Kunnen ze dat ook bij deze speciale wedstrijd? (Let wel: de verslaggever kan niets zien, alleen horen!)

Schudden

Hou je heel goed vast, hoor!
Ik zat bij vader achterop de fiets
en omklemde een tas met boeken.
Vader had haast en reed door
kuilen en gaten. Ik schaterde van
het lachen maar thuisgekomen
merkte ik dat door het schudden
alle woorden van de bladzijden
onderin de tas gevallen waren.
Wat heeft het me veel fantasie
en tijd gekost die woorden weer
tot mooie verhalen te verzinnen!
Dit verhaal ook? vraagt vader.

Gerard B. Berends debuteerde als dichter voor kinderen met de bundel *Waaien, hard waaien*. In zijn recente dichtbundels – in hoog tempo verschenen bij uitgeverij DiVers – laat hij zien dat hij uitblinkt in het absurde genre.

- ★ In dit gedicht is papa de held. Of de antiheld? Of is de zoon juist de held? En hoe zit het met de helden uit de door elkaar geraakte verhalen?

Vinden de kinderen dit absurde verhaal-in-een-gedicht grappig?

- ★ Ogenschijnlijk maakt Berends geen gebruik van poëtische middelen als ritme en rijm. Toch is er bij goed zoeken wel wat rijm te vinden in dit gedicht. Kunnen de kinderen het vinden? Let bijvoorbeeld op: 'gaten'-'schaterde'; alliteraties zoals 'woorden', 'weer' en 'verhalen', 'verzinnen', 'vader'. Hoe zit het met het ritme?

Vergelijk het gebruik van rijm en ritme eventueel met de vorige gedichten. Is dit niet meer een verhaaltje? Of zou de dichter als hij een verhaal had willen schrijven, het anders opgeschreven hebben?

- ★ Kunnen de kinderen dit korte tafereel naspelen? Hoe zou de moeder reageren als vader en zoon thuis-komen?

- ★ Stel dat je sprookjes echt kon schudden door het boek waar ze instaan te laten hotsen en botsen in een tas! Dat moet uitgeprobeerd worden: laat de kinderen elk drie figuren of steekwoorden uit een sprookje op even zoveel briefjes schrijven. Hussel in een pot alle briefjes door elkaar en laat iedereen vervolgens weer drie briefjes trekken. Kunnen ze nu (met veel tijd en fantasie!) een nieuw sprookje schrijven?

- ★ Stel dat iedereen in de klas bij zijn of haar vader of moeder achterop de fiets zat en dat er iets anders absurds gebeurde. Kan iedereen iets verzinnen? Misschien kan er een groepsgeprek gehouden worden met absurde achterop-zit-verhalen?

Ze zit gebogen over het bloem,
haar handen drukken zacht
in het deeg,
mijn hoofd op haar been.
Warm wiegt ze mij
heen en weer,
iedere keer
als ze naar voren buigt.
Ze maakt een klein rond brood
voor mij.
Een O van Oma,
daarin duw ik een N.
Van mij.
Ik in Oma.

Nisrine Mbarki is een van de jonge, veelbelovende dichters die debuteerden in de bundel *Zeg gauw iets spijkerhards!*

- ★ **In de eerste acht regels wordt een beschrijving gegeven van de lichaamshouding van de hoofdpersoon. Kan iedereen zich deze houding voorstellen? Wie kan het voordoen voor de klas?**
- ★ **De laatste zes regels beschrijven het brood dat oma maakt. Kunnen de kinderen zich voorstellen hoe dat brood eruit ziet? En hoe zit dat met die letters? Waarom gebruikt de dichteres een N?**
- ★ **Let op de hoofdletter van het woord 'Oma' in 'Ik in Oma.' Hier wordt, dat zullen de kinderen begrijpen, natuurlijk het drukken van de letter N in de brood-O van oma bedoeld. Op die manier is 'ik' in 'oma'. Of kan 'Ik in Oma' ook nog méér betekenen? Zit ieder kleinkind 'in zijn of haar oma'?**
- ★ **Oma's kunnen heldinnen zijn voor kinderen. Kan iedereen het meest bijzondere verhaal over zijn of haar oma opschrijven, of vertellen in de kring?**
- ★ **Een mooie afsluitingsactiviteit zou zijn: oma's uitnodigen om op school broodjes te bakken. Broodjes in de vorm van letters? In de vorm van letters van de mooiste zin uit het winnende gedicht?**

Handige adressen

Stichting Poetry International

Eendrachtsplein 4

NL-3012 LA Rotterdam

telefoon +31 (0)10 282 27 77

www.poetry.nl

* coördineert Gedichtendag in Nederland en organiseert jaarlijks het Poetry International Festival

Stichting Kinderen en Poëzie

Postbus 252

NL-5150 AG Drunen

telefoon +31 (0)416 37 30 19

* organiseert jaarlijks een poëzieschrijfwedstrijd voor leerlingen in het basisonderwijs

Stichting Schrijvers School Samenleving

Huddestraat 7

NL-1018 HB Amsterdam

telefoon +31 (0)20 623 49 23

* bemiddelt in Nederland bij schrijversbezoeken aan school

Stichting Lezen

Nieuwezijds Voorburgwal 328G

NL-1012 RN Amsterdam

telefoon +31 (0)20 623 05 66

* ontwikkelt leesbevorderende projecten

Stichting Plint

Postbus 164

NL-5600 AD Eindhoven

telefoon +31 (0)40 245 40 01

* voor onder andere poëzieposters en ansichtkaarten

Rivendell Po-T-Shirts

Zwaluw 17

NL-3435 AA Nieuwegein

telefoon +31 (0)30 604 29 68

* voor bestelling van t-shirts met gedichten

vzw Behoud de Begeerte

Congresstraat 67

B-2060 Antwerpen

telefoon +32 (0)3 272 40 41

* coördineert Gedichtendag in Vlaanderen

Vlaams Fonds voor de Letteren

Generaal Capiaumontstraat 11, bus 5

B-2600 Berchem

telefoon +32 (0)3 270 31 69

* bemiddelt in Vlaanderen bij schrijversbezoeken aan school

Stichting Lezen België

Frankrijklei 130/4

B-2000 Antwerpen

telefoon +32 (0)3 202 83 78

* ontwikkelt leesbevorderende projecten

Colofon

Deze lesbrief is een uitgave van Stichting Poetry International en vzw Behoud de Begeerte, ter gelegenheid van de vijfde Gedichtendag op donderdag 29 januari 2004.

Tekst: Edward van de Vendel

Redactie: Stichting Poetry International

Vormgeving: Steven Boland

Wilt u op de hoogte blijven van de activiteiten van Poetry International, en in het bijzonder van de lessuggesties, stuurt u dan een e-mail naar: gedichtendag@poetry.nl. Ook uw opmerkingen naar aanleiding van deze lessuggesties kunt u sturen naar het bovenstaande e-mailadres.